

6. Леонтьев А.А. Основы психолінгвістики / А.А. Леонтьев. – М. : Наука, 1997. – 124 с.
7. Лешкова Н.В. Сучасна психолінгвістика : напрями, аспекти і концепції / Н.В. Лешкова // Система і структура східнослов'янських мов. – 2012. – Випуск 6. – С. 97–105.
8. Максимюк Е.В. Прикладное значение метода моделирования в психолінгвістике / Е.В. Максимюк // Известия Пензенского государственного педагогического университета имени В.Г. Белинского. – 2012. – № 27. – С. 327–329.
9. Мамаева А.Г. Вербальное ассоцирование и семантизация слова / А.Г. Мамаева // Вестник МГЛУ. – 2014. – Выпуск 13 (699). – С. 156–166.
10. Матевосян Л.Б. Стереотипный пласт языкового сознания: социо- и психолінгвістическое обоснование / Л.Б. Матевосян // Образование и наука. – 2012. – № 8 (97). – С. 122–135.
11. Подгорная Е.А. Язык и сознание в психологической парадигме / Е.А. Подгорная, К.А. Демиденко // Наука и современность. – 2014. – Выпуск 33. – С. 170–176.
12. Потебня А.А. Мысль и язык : собрание сочинений / А.А. Потебня. – М. : Лабиринт, 1999. – 300 с.
13. Румянцева І. Психолінгвістика: погляд нового часу / І. Румянцева // Психолінгвістика. Україна. – 2009. – Т. 1. – С. 27–40.
14. Сидорова Л.Н. Психолінгвістический подход к исследованию рефлексии о языке / Л.Н. Сидорова // Научный вестник МГТУ ГА. Серия «Международная деятельность вузов». – 2008. – № 128. – С. 140–143.
15. Тарасов Е.Ф. Введение. История психолінгвістических школ. Теория речевой деятельности / Е.Ф. Тарасов // Введение в психолінгвістику : [лекции для студентов педагогических факультетов, аспирантов и слушателей ФПК]. – М. : Наука. – Ч. 1. – С. 3–54.
16. Уланович О.И. Языковое сознание: особенности структуры в условиях двуязычия / О.И. Уланович // Вестник Томского государственного университета. – 2010. – № 1 (9). – С. 44–51.
17. Ушакова Т.Я. Понятие языкового сознания и структура рече-мысль-языковой системы / Т.Я. Ушакова // Языковое сознание: теоретические и прикладные аспекты : сборник / под. ред. Н.В. Уфимфевой. – М. – Барнаул, 2004. – № 3. – С. 6–17.
18. Шахнарович А.М. О проблеме языковой способности (механизмы) / А.М. Шахнарович // Человеческий фактор в языке: язык и порождение речи. – М. : Наука, 1991. – С. 185–220.
19. Щирова И.А. О человекомерности науки и текста / И.А. Щирова // Стил. – 2008. – С. 197–211.

УДК 159.923.33

РЕЛІГІЙНІ ОРІЄНТАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ В СИСТЕМІ ЇЇ АКсіОЛОГІЧНОЇ СФЕРИ

Мельник Ю.С., викладач

Кременецький педагогічний коледж

Кременецької обласної гуманітарно-педагогічної академії

*імені Тараса Шевченка,
аспірант*

Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки

Стаття присвячена теоретичному висвітленню психологічних аспектів релігійних орієнтацій особистості в аксіологічній сфері. Розглядаються поширені варіанти наукового розуміння поняття «релігійні орієнтації». Аналізуються сутність та основні елементи релігійних орієнтацій, а також специфіка аксіологічної сфери особистості.

Ключові слова: *релігійні орієнтації, особистість, релігія, цінності, аксіологія.*

В статье представлен теоретический обзор психологических аспектов религиозных ориентаций личности в аксиологической сфере. Рассматриваются распространенные варианты научного понимания понятия «религиозные ориентации». Анализируются сущность и основные элементы религиозных ориентаций, а также специфика аксиологической сферы личности.

Ключевые слова: *религиозные ориентации, личность, религия, ценности, аксиология.*

Melnik Yu.S. RELIGIOUS ORIENTATION IN THE PERSONAL AXIOLOGICAL SYSTEM

The present article investigates the psychological aspect of religious orientations in personal axiological sphere. Different scientific explanations of the concept “religious orientations” are analyzed. The main content and the most essential elements of religious orientation are examined, as well as the specific of personal axiological sphere.

Key words: *religious orientation, personality, religion, values, axiology.*

Постановка проблеми. У широкій палітрі питань, пов'язаних із дослідженням впливу аксіологічної сфери на релігійні орієнтації особистості, на її внутрішній світ і діяльність, проблема репрезентації у свідомості суб'єктивної картини власного життєвого шляху посідає чільне місце, оскільки прямо пов'язується з найактуальнішою проблемою сьогодення – потребою виховання особистості, яка опирається на суб'єктивні релігійні орієнтації. У цьому контексті особливо значення має ставлення до релігії, а воно завжди відзначалося неоднозначністю та мінливістю, залежно від історичної епохи, особистісних особливостей, а також політичного режиму. Але, попри сучасне секуляризоване суспільство, що практично не зважає на релігію та функціонує раціонально, релігія виявилася життєздатною й у різних своїх формах відображається в суб'єктивних релігійних орієнтаціях [2, с. 1].

У психологічній науці питанню релігійних орієнтацій та аксіологічній сфері присвячено низку теоретичних та експериментальних досліджень як вітчизняних, так і зарубіжних учених, таких як В. Андрущенко, Л. Морозова, І. Брийовська, М. Лукашевич, А. Ручка, Л. Виговський, А. Колодний, Л. Филипович, В. Вус, С. Братусь, Г. Оллпорт, А. Маслоу, Е. Фром, Lenski, Stark, Batson та ін.

На тлі жорстокості й нестабільності в нашій країні проблема вивчення релігійних орієнтацій є особливо актуальною, зважаючи на малу кількість українських досліджень у цій галузі, є перспективною для подальших наукових розвідок.

Ступінь розробленості проблеми. Складність вивчення релігійних орієнтацій як феномена, що перебуває у фокусі наукового інтересу представників різних галузей (релігієзнавство, філософія, психологія тощо), полягає в суб'єктивності його змісту. Кожна окрема людина, спільнота або ж група має своє уявлення про те, що таке релігійна орієнтація та що впливає на її формування.

У психології поняття «релігійна орієнтація» вивчається в самостійних вимірах: віра як внутрішнє суб'єктивне переконання, що не потребує більше ніяких доказів (М. Савчин); релігія як особлива система світосприйняття конкретної людини або групи людей, набір культурних, духовних і моральних цінностей, що зумовлюють поведінку людини (Фрідріх-Іммануїл Кант, Ернст-Даніель Шлейєрмахер, Георг-Вільгельм-Фрідріх Гегель); орієнтація – вибір одного класу, пов'язаних між собою в певному сенсі. Кожна система задає орієнтацію, визначаючи клас, до якого вона належить. Але незалежно від того, яким він буде, осо-

бистість, яка визнає існування Бога та надприродного трансцендентного світу, можна окреслити як віруючу особу. Упродовж усього життєвого шляху людина набуває досвід, формуються її релігійні уявлення, в яких віддзеркалене її суб'єктивне розуміння трансцендентної реальності. Формування таких уявлень стає підґрунтям духовного розвитку, що визначає прагнення особи до саморозвитку та життєздійснення. Провідну роль у системі релігійних уявлень віруючої особи відіграє іпостась Бога. Образ Бога у зв'язку з різними психологічними проблемами людини досліджувало чимало науковців (Л. Кіркпатрік, О. Крупська, А.-М. Різуто, Т. Хал, П. Хіл); дослідили залежність образу Бога від міжособових відносин; уявлення людиною Бога психологи ототожнюють із уявленнями про себе (Дж. Вільямс, П. Грінвей, Б. Кострубец, Ю. Круль, Л. Майлн, Р. Мюлер, Р. Підмонт, В. Спілка, Т. Хал) [7].

У сукупності всіх вимірів створюється розуміння того, що таке релігійна орієнтація. Але, щоб розвивати власні уявлення, нам необхідно з'ясувати визначення цього словосполучення, опираючись на підсумки теоретичних учень науковців. Найбільш влучно, на нашу думку, розкриває зміст енциклопедичний англо-російський словник, де «religious orientation» перекладається не лише як релігійна орієнтація, а і як конфесійна належність. Згідно з вищезазначеним тлумаченням, розрізняють іудейську, православну, протестантську, католицьку, ісламську належність тощо. Водночас суспільні науки не обмежують релігійну орієнтацію виключно конфесійною належністю. Зокрема, в радянському періоді населення зазнало дихотомічного поділу на релігійне та нерелігійне (Р. Балтанов, В. Кобецький, В. Пивоваров та ін.). За основу в цьому контексті взято рівень релігійності як особливості поведінки певних людей, які вірять у надприродне, і їхньої самосвідомості [7].

Мета статті полягає у вивченні поняття «релігійні орієнтації» в системі аксіологічної сфери.

До основних завдань теоретичного дослідження ми зараховуємо такі: визначення специфіки релігійності особистості, опираючись на аксіологічний підхід; аналіз відомих доктрин філософів, психологів, релігієзнавців, у яких іде мова про розуміння релігійних орієнтацій; з'ясування сутнісної специфіки релігійності особистості та її становлення в соціумі.

Виклад основного матеріалу. Нині в Україні в процесі трансформаційних змін у суспільстві релігія переживає певний ренесанс. Суперечності між системами інституційованих цінностей призвели до порушен-

ня принципу релігійних орієнтацій молодих поколінь. Особливо яскраво це помітно на прикладі залучення до релігійної інституції, коли в одній родині батьки можуть бути атеїстами, а діти – віруючими чи навпаки. Процес відродження релігії так чи інакше торкається кожної особистості, це відповідним чином позначається на формуванні релігійних орієнтацій.

Зростання наукового інтересу до питань релігії та релігійності пов'язане з необхідністю переосмислити її ролі для кожного індивіда. Тому, опираючись на писемні пам'ятки й учення богословів, ми з упевненістю можемо сказати, що релігія вносить у земне життя вищий зміст, а віра впливає на всі аспекти життя людини і її психіки. Саме віра та релігія є тією провідною ланкою, яка допомагає людині наблизитись до чогось ідеального й досконалого [3, с. 56].

Віра – це сподівання «на те, чого не видно, але що є істинним» (Книга Мормона, Алма 32:21 і Євреям 11:1). Щодня людина щось робить, очікуючи кінцевого результату, навіть до того, як побачить його. Це і є схожим на віру. Віра в Ісуса Христа – це не лише переконання щодо Нього. Мати віру в Бога значить довіряти Йому, мати впевненість у Ньому, бути готовими діяти на основі своєї віри. Відштовхуючись від вищезазначеного трактування, можемо констатувати, що віра є принципом дії й сили. Пророк Алма з Книги Мормона порівнював віру з насінням. Якщо посадити насіння та підживлювати його, звісно, якщо це хороше насіння, воно ростиме і плодоноситиме (Алма 32:28–43). Так само й із вірою. Якщо виконувати заповіді Божі, вивчати Його слово та мати прагнення до віри в Христа, у вашій душі зростатиме віра як до святості, так і до буденних речей [2, с. 135].

Релігія – це складний соціальний феномен, який може бути потужним бар'єром, що стоїть на шляху виникнення й розповсюдження соціального зла. Релігійна культура впливає на особистість шляхом формування сенсу Людської свідомості.

Богослови віками шукали аргументи як «за», так і «проти» існування Бога. Але жоден із аргументів нічого не доведе людині, яка не вірить, і не потрібен людині, яка вірує. Щодо вищезазначеного твердження І. Кант трактував, що існування Бога не можна логічно ні довести, а ні спростувати [3, с. 77].

У праці «Критика практичного розуму» І. Кант стверджує, що практичним розумом у цьому контексті є саме розумна воля, спрямована на оволодіння реальністю. Коли теоретичний розум належить до явищ (із конститутованим ним світом), то практичний стосується речей у собі, Бога та

душі (сфера ноуменів). Особливість учення І. Канта в тому, що практичний розум він ставить вище від теоретичного. Тобто знання самі по собі, не підтверджені практичними вміннями, не будуть слугувати для людини благом [4, с. 125].

Підсумовуючи міркування філософа, можна зробити висновок, що Бог – це сукупність людських вірувань і переживань, накопичених у ході життя, залежно від того більше задоволення чи незадоволених потреб має людина, тим більшою мірою буде виявлятися її здатність до саморефлексії та усвідомлення власного буття.

На сучасному етапі життя загальновищезазначеною є ідея Бога. Залежно від форми цієї ідеї релігія диференціюється на різні течії. Релігійні обряди та ідеї поступово виходять за межі релігії, набуваючи суспільного характеру, наша держава не є винятком. Натепер Україна є поліконфесійною (православ'я, яке, у свою чергу, ділиться на три гілки – римо-католики, греко-католики, протестанти тощо). Така ситуація сформувалася історично: війни, міграції населення, бездержавницькі періоди, контакти з іншими народами. Відсутність духовної єдності народу часто перешкоджала українському суспільству в найвідповідальніші періоди. Але в силу індивідуальних релігійних орієнтацій українці, особливо Західний регіон, уважаються найбільш віруючою нацією [8].

До окремих аспектів релігійних учень зверталися українські релігієзнавці: В. Бондаренко, А. Лубський, П. Саух та інші. Релігійні орієнтації росіян досліджували Н. Зарубіна, В. Михалюк, П. Баєв.

Поняття «релігійні орієнтації» має суб'єктивний характер, тому його трактування є неоднозначним. Релігійна орієнтація – це належність людини до конкретної гілки віросповідання, зацікавлення нею та дотримання певних канонів, звичаїв, цінностей і традицій, які вона проповідує.

Відомо, що найбільш широко розкривається зміст релігійних орієнтацій в аксіологічній сфері. Аксіологія – це вчення про цінності й філософське осмислення їх природи, що визначає спрямованість діяльності та мотивів людини.

Для розвідки найважливішим є осмислення особистісних цінностей у системі аксіологічної сфери, що трансформується в релігійні орієнтації. Сутність вищезгаданої науки полягає в осмисленні цінності кінцевої мети. Цінності самі по собі не мають буття, в них є лише значущість, бо вони є вимогами, зверненими до волі, мети, поставлені перед нею (І. Кант).

Поняття цінностей досліджується багатьма науками: філософією, етикою, соціо-

логією, психологією. Перші витoki поняття «цінності» сягають філософії, де визначаються як норми і критерії життя особистості, пізнання нею світу. Психологи цікавляться процесом та умовами формування цінностей. Ціннісні орієнтації в психологічній науці розглядаються як сукупність найважливіших особливостей структури особистості, які є для неї еталонними [6, с. 97].

Ш. Шварц та У. Білські дають концептуальне визначення цінностей:

- 1) цінності – це поняття або переконання;
- 2) цінності мають стосунок до бажаних кінцевих станів;
- 3) цінності мають надситуативний характер;
- 4) цінності впорядковані у відносній важливості.

Отже, ціннісними орієнтаціями є особливі психологічні утворення, які завжди становлять ієрархічну систему й існують у структурі особистості лише як її елементи. Неможливо уявити собі орієнтацію особистості на ту або іншу цінність як на якесь ізольоване утворення, яке не враховує її пріоритетності, суб'єктивної важливості щодо інших цінностей, тобто не включене в систему [7].

Г. Олпорт стверджує, що джерелом більшості цінностей особистості є мораль суспільства, дослідник виокремлює низку ціннісних орієнтацій: ерудиція, спілкування тощо. Моральні норми й цінності, згідно з його баченням, формуються й підтримуються за допомогою зовнішнього підкріплення. Вони швидше є засобами, умовами досягнення внутрішніх цінностей, які є цілями особистості.

Ціннісне ставлення виникає внаслідок залучення певного об'єкта у сферу інтересів окремої людини. Вони, цінності, мають, так би мовити, індивідуальний характер, бо залежно від роду діяльності, особистісних особливостей чи епохи, в якій перебуває індивід, визначається її релігійна ціннісність.

Цінності більшою або меншою мірою наявні в усіх людей, вони є першоосновою людського буття. Кожна особистість не обмежується якоюсь однією ціннісною орієнтацією, у різних людей спостерігаються різні поєднання цінностей. Наприклад, особистість, орієнтована на естетичну цінність, мотивується відчуттями форми та гармонії. Соціальний тип характеризується любов'ю до людей і політики. Представники релігійного типу мотивуються розумінням світу як єдиного цілого [1].

Один із засновників психології релігії, американський філософ-прагматист, засновник психології релігії У. Джеймс по-

яснював релігію, виходячи з індивідуальних особливостей психіки: «Умовимося під релігією розуміти сукупність почуттів, дій і досвіду окремої особи, оскільки їх змістом установлюється ставлення її до того, що вона шанує Божеством». А релігійні орієнтації кореняться в емоційній сфері психіки людини. Філософ писав: «... почуття є найглибшим джерелом релігії, а філософські та богословські побудови є тільки вторинні надбудови, подібні перекладу оригіналу чужою мовою».

Відштовхуючись від вищезазначеного, ми чітко спостерігаємо, що релігійність – це те, що відбувається з людиною протягом її онтогенезу. Опираючись на аксіологічний підхід (щодо цінностей буття), ми можемо стверджувати, що релігійні орієнтації – це та міра людських вірувань, цінностей, які людина надбала або закріпила в ході своєї життєдіяльності, а належність до певної конфесії і є тим оригіналом, перекладеним чужою мовою, як стверджував У. Джеймс.

Наукові розвідки багатьох країн світу (США, Китай тощо) засвідчили факт зростання інтересу до питання релігійних орієнтацій особистості та їх безпосереднього зв'язку з буттям людини. Адже, за їхнім твердженням, релігійні орієнтації взаємопов'язані з політичною й соціальною поведінкою, успішністю у справах і навчанні, психологічним благополуччям, криміналом і упередженням (Lenski, Stark, Batson...).

Словники сучасності поняття «релігійні орієнтації» інтерпретують як ставлення людини до релігії та релігійної практики. Загалом ми погоджуємося з таким трактуванням, але виключно в психологічному ракурсі [6].

У цьому контексті доречно пригадати провідну концепцію релігійних орієнтацій у психології Гордона Олпорта (розроблену в 60-х рр. XX ст.). У своєму підході науковець опирався на роль установок у житті людини, зазначаючи, що його підхід є аксіологічним, тобто стосується цінностей, так як має справу з релігійними орієнтаціями. Так би мовити, кожна людина мотивується індивідуальною схемою, орієнтацією в ставленні до інших людей [6, с. 160]. Таку схему він назвав загальною орієнтацією. У ході емпіричних досліджень Г. Олпорт поділив релігійні орієнтації на зовнішні (те, що допомагає в житті, але не вимагає потужної особистісної віддачі) та внутрішні (релігія як мета, сенс життя).

Така ідея прийшла до Г. Олпорта, коли він досліджував забобони в США. Науковець виявив тенденцію, згідно з якою прихожани протестантських і католицьких церков є більш нетерпимими до окремих меншин

(расових, національних, релігійних), ніж ті, що взагалі не відвідували церкву.

У ході свого дослідження Г. Олпорт з'ясував, що студенти, які зазнали у своїй родині релігійного впливу, мали більші показники забобонів і стереотипів (не завжди позитивних), ніж ті, які стверджували про слабкий релігійний вплив [6].

Г. Олпорт і М. Росс розробили опитувальник (Allport-Ross Religious Orientation Scale – ROS), метою якого є виявлення релігійної орієнтації. Зовнішня релігійна орієнтація отримала назву «інституційна релігійність». Виокремлюють такі кореляти зовнішньої релігійної орієнтації:

- патерн авторитарної особистості (Е. Фромм);
- забобонність;
- низька емпатійність та альтруїзм;
- страх смерті;
- мала когнітивна складність в екзистенційних питаннях.

Звертання до Бога в контексті зовнішньої релігійної орієнтації не означає відстороненості від себе, це як «щит для центрування на собі». Люди із зовнішньою релігійністю відвідують храм нерегулярно (власні христини, одруження, похорони).

Внутрішня релігійна орієнтація отримала назву «інтерналізована релігійність».

Із внутрішньою релігійною орієнтацією корелюють такі феномени:

- психічне здоров'я;
- емпатія, альтруїзм;
- внутрішній локус контролю;
- низька тривожність;
- менший страх власної смерті та смерті загалом;
- часте відвідування церкви й ортодоксальність.

У цьому випадку релігія не є засобом боротьби зі страхом чи реалізації бажань, формою конформності й сублімацією. Такі особливості можуть існувати, але вони є вторинними мотивами. Внутрішня релігійна орієнтація мотивується релігійним обов'язком, який є цілісним і вміщує в себе весь досвід особистості. Г. Олпорт стверджує, що внутрішня орієнтація корелює з толерантністю, є інтерналізованою, слугує позитивним фактором у психоемоційному стані людини.

Отже, релігія для внутрішньо релігійно орієнтованого індивіда є метою, а не засобом. Релігійність, яка ґрунтується на соціальних бажаннях, категорично не може бути внутрішньою.

Серед дослідників такий поділ викликав бажання поглиблено вивчити його ідею. Так, американський учений Д. Бетсон, переосмисливши експериментальні вчення

Г. Олпорта, робить висновок, що зовнішня релігійна орієнтація передусім негативно впливає на емоційний стан, спричиняє нервові розлади й деформує особистість, а внутрішня орієнтація характеризується відчуттям свободи, звільненням від відчуття напруження та провини. Не зупинившись на досягнутому, Д. Бетсон створює ще одну орієнтацію – пошуку. Вона позбавляє негативних сторін зовнішньої, внутрішньої релігійності й догматизму мислення. У своїй концепції автор стверджує, що така орієнтація сприяє відкритості світу й духовному розвитку особистості зі здоровим глуздом і скептицизмом [6, с. 57].

З огляду на суперечності у вивченні релігійних орієнтацій особистості, основою всіх трактувань є аксіологічна система. Адже, незважаючи на належність людей до різних віросповідань, кожна особистість мотивується цінністю у своєму виборі та віруванні.

Отже, незважаючи на наукові надбання дослідників у контексті релігійних орієнтацій, залишилося ще багато невивчених питань і суперечностей. Варто зауважити, що ця проблема успішно розгортається та вивчається в царині зарубіжних досліджень. Українські дослідники, на жаль, не мають широких наукових надбань у контексті вивчення релігійних орієнтацій для представлення на концептуальному полі сучасної психології, що й визначає актуальність подальших досліджень.

Висновки. У статті здійснено теоретичне обґрунтування релігійних орієнтацій у системі її аксіологічної сфери. У контексті дослідження релігійних орієнтацій психологія акцентує увагу на наукових підходах до розуміння їх сутності, дає підстави стверджувати, що саме вони є системотворчим компонентом особистості.

Підсумовуючи вищезазначені вчення, ми можемо стверджувати, що релігія відіграє велику роль у структурі досвіду, зокрема релігійного, оскільки вказує на взаємозалежність процесів, які керують людиною: сучасне, минуле, майбутнє. Фактор «минуле» відіграє чи не найважливішу роль, адже всі культурні надбання наших предків, відомі нам світові релігії, заснування яких розпочалося далеко до нашої ери, вперше створене поняття долі в греків тощо, і є нашим досвідом, нашим базисом для побудови власної релігійної орієнтації.

Як було зазначено, велике надбання в психології релігії залишив Г. Олпорт. Навіть ті автори, які доволі стримано ставляться до його напрацювань, визнають ідеї Г. Олпорта «фундаментальними». Науковець дотримувався чіткої позиції: не можна розглядати релігійність як єдиний феномен: «Знати,

що особистість у певному сенсі «релігійна», не настільки важливо, як знати про те, яку роль релігія відіграє в організації її життя».

Отже, зважаючи на незначну кількість досліджень, проблему релігійних орієнтацій особистості вважаємо за доцільне досліджувати більш детально.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Браян Вілсон. Соціологія релігії / Вілсон Браян ; переклад з англійської Марини Хорольської. – К. : АКТА, 2002. – 343 с
2. Лосский В.Н. Ценность и Бытие: Бог и Царство Божие как основа ценностей / В.Н. Лосский. – М. – Х. : АСТ-Фолио, 2000. – 864 с.
3. Митрополит Иерофей Влахос. Православная психотерапия (святоотеческий курс врачевания души) /

Митрополит Иерофей Влахос. – Свято-Троицкая Сергиева Лавра, 2006. – 368.

4. Преп. Никодим Святогорец. Невидимая брань / преп. Никодим Святогорец ; перевод с греческого святителя Феофана Затворника. – М. : Издательство Средневекового монастыря, 2003. – 240

5. Социологический энциклопедический англо-русский словарь [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://www.diclib.com/religiousorientation/show/ru/xn_sociology/R/694/.

6. Олпорт Г.В. Личность в психологии / Г.В. Олпорт ; пер. с английского И.Ю. Авидон ; ред. Л.М. Шпионский. – М. : КСП+ ; СПб. : Ювента (При участии психологического центра «Ленато»), 1998. – 345 с.

7. The Free Dictionary by Farlex [Electronic resource]. – Retrieved from : <http://www.thefreedictionary.com/religious+orientation/>.

8. Dictionary. com, LLC [Electronic resource]. – Retrieved from : <http://dictionary.reference.com/browse/religious+orientation/>.

УДК 159.942:378.046.4

ЕМПАТИЯ ЯК ПРОФЕСІЙНО ВАЖЛИВА ЯКІСТЬ МЕДИЧНОГО ФАХІВЦЯ

Мітіна С.В., к. психол. н.,
доцент кафедри педагогіки та психології післядипломної освіти
Національний медичний університет імені О.О. Богомольця

У статті розглянуто проблема емпатії як професійно значущої якості медичного фахівця. Визначено місце емпатії в структурі професійної компетентності медичних працівників і її роль у взаємодії лікаря з пацієнтом. Подано результати емпіричного дослідження щодо рівня емпатії лікарів залежно від стажу роботи.

Ключові слова: медичний фахівець, професійно значущі особистісні якості, емпатія.

В статье рассмотрена проблема эмпатии как профессионально значимого качества медицинского работника. Определено место эмпатии в структуре профессиональной компетентности медицинских работников и ее роль во взаимодействии врача с пациентом. Представлены результаты эмпирического исследования уровня эмпатии врачей в зависимости от стажа работы.

Ключевые слова: медицинский работник, профессионально значимые личностные качества, эмпатия.

Mitina S.V. EMPATHY AS PROFESSIONALLY IMPORTANT QUALITY OF MEDICAL SPECIALIST

In the article the problem of empathy is considered as professionally meaningful quality of personality of medical specialist. It was determined the location of empathy in the structure of professional competence of health workers and its role in the doctor's interaction with the patient. It was presented the results of empiric research of level of empathy of the doctors depending on experience of work.

Key words: medical specialist, professionally important personality qualities, empathy.

Постановка проблеми. В умовах реформування системи охорони здоров'я України одним із пріоритетів є надання якісної медичної допомоги з урахуванням потреб населення та міжнародних стандартів. У лікарських деклараціях багатьох країн проголошується, що кожний пацієнт може очікувати від лікаря не тільки високого рівня професіоналізму, а й сформованості таких професійно важливих якостей, як уміння вислухати, комунікабельність, чуйність, толерантність тощо. Отже, сфера

компетентності лікаря не лише торкається сформованості професійних умінь, а й тісно пов'язана з емоційними факторами інтерперсональної взаємодії з хворими людьми. Професіоналізм клініциста, крім сформованої фахової компетентності, передбачає високий рівень соціальної поведінки й володіння загальними компетенціями, зокрема комунікативними. Установлення взаємин із пацієнтами містить елементи психотерапевтичної роботи, де особливе місце відводиться емпатії, від сформовано-